

Бусол О.Ю.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ЗЛОЧИННІ УГРУПОВАННЯ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: МЕЖІ КОРУПЦІЙНОГО СИМБІОЗУ

У статті розглянуто проблему транснаціональної корупції, зокрема ступінь включеності транснаціональних злочинних угруповань у вчинення корупційних діянь та злочинної співпраці ТЗУ з транснаціональними корпораціями.

Ключові слова: *транснаціональна корупція, організовані злочинні угруповання, транснаціональні корпорації, фінансово-промислові групи, корупційний симбіоз, бізнес-структури.*

Постановка проблеми. На міжнародному рівні вже констатовано, що злочинний ринок охоплює всю планету. Так, у доповіді ООН «The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment» [1] наголошено на основних транснаціональних каналах незаконного розповсюдження наркотиків, вогнепальної зброї, контрафактної продукції. Також йдеться про зростання кількості таких злочинів як розкрадання природних ресурсів, продаж людей з метою сексуальної експлуатації, або примусової праці, незаконне переміщення мігрантів, морське піратство, кібернетична злочинність, корупція тощо. За допомогою підкупу, з використанням доходів від злочинної діяльності та погроз застосування сили, злочинці впливають на результати проведення виборів, рішення та дії окремих політиків і військовослужбовців.

Підтвердженням застосування корупційних практик членами транснаціональних злочинних угруповань (ТЗУ) слугує Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності [2], в якій закріплено, що кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть знадобитися для того, щоб визнати в якості кримінально караних такі діяння, коли вони вчиняються умисно, а саме: а) обіцянка, пропозиція або надання публічній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію або бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків; б) вимагання або прийняття публічною посадовою особою, особисто або через

посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної або юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків. Проте слід визнати, що конвенції, численні закони не наблизили людство до зменшення проявів транснаціональної корупції. Потрібний принципово інший підхід до цієї всесвітньої проблеми.

Поняття «транснаціональна корпорація», яке вживається у цій статті, включає, з огляду на Конвенцію про транснаціональні корпорації [3], різні транснаціональні структури, у тому числі фінансово-промислові групи, компанії, концерни, холдинги, спільні підприємства, акціонерні товариства з іноземною участю тощо. Під поняттям «транснаціональна корпорація» у зазначеній конвенції мається на увазі юридична особа (сукупність юридичних осіб, що має у власності, господарському або оперативному управлінні виокремлене майно на територіях двох і більше держав; утворене юридичними особами двох і більше держав; зареєстроване як корпорація) у відповідності до зазначеної Конвенції.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблеми транснаціональної організованої злочинності розглядали зарубіжні вчені М. Edelbacher, J.O. Finckenauer, R. Godson, D.J. Kenney, J.R. Richards, James D. Torr, M.D. Lyman, G.W. Potter, W. Olson, E. Savona, L. Shelley, P. Williams [4–11]. Серед українських учених значимо М.Г. Вербенського, В.О. Глушкова, Г.П. Жаровську, Є.Д. Скулиша, Л.В. Страшинську [12–15]. Транснаціональна організована злочинність (далі – ТОЗ) – це порівняно нова

форма розвитку національної організованої злочинності та є найвищим рівнем кримінальної еволюції. Суб'єктам ТОЗ є стійкі злочинні організації, сфера впливу яких у вигляді злочинного промислу розповсюджується на декілька держав або групу держав, один регіон або весь континент.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд міри включеності транснаціональних організованих злочинних угруповань у вчинення корупційних діянь, та їхньої злочинної співпраці з транснаціональними корпораціями (далі – ТНК), а також способів вирішення проблеми транснаціональної корупції. У цьому аспекті проблема транснаціональної організованої корупції вчними не розглядалась.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найвпливовішими та найпотужнішими транснаціональними організованими угрупованнями у світі є: «La Cosa Nostra» у США, «Cosa Nostra» в Європі (Італія), в Азії – «Triada» (Китай) і «Yakuza» (Японія), а також колумбійські наркокартелі Латинської Америки, ямайсько-британська, албанська, сербська, ізраїльська, мексиканська мафії. У регіоні Перської затоки члени ТЗУ – дилери, торговці наркотичними речовинами та прекурсорами, фінансисти тероризму тощо, діють у регіоні або через нього, включаючи Об'єднані Арабські Емірати, користуючись його стратегічним розташуванням як центру регіональної торгівлі, а також фінансового центру та транспортної розв'язки. Слабке або неадекватне законодавство у сфері тероризму, корупції – є відчутною уразливістю у регіоні, особливо у Кувейті. У країнах карибського басейну торгівля і маршрути контрабанди призводять до зростання рівня злочинності, зокрема насильства, корупції. Так, Білий дім США прогнозує, що оскільки Ініціатива Merida і Центральна американська Регіональна Ініціатива Безпеки демонструють успіхи у Мексиці і Центральній Америці, торговці, можливо, збільшать своє використання контрабандних маршрутів у Карибському морі. З Азії до Канади транснаціональні організовані утворення постачають прекурсори хімічних речовин для незаконного вироблення синтетичних препаратів, передусім – екстазі. Різноманітні мережі транснаціональних організованих угруповань займаються контрабандою екстазі та марихуани на південь і кокаїн на північ через канадський кордон. Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії отримує величезний економічний прибуток – між 32 і 64 мільярдів долл. США – від щорічної великомасштабної контрабанди людей,

наркотичної торгівлі, фінансових фальсифікацій та масового маркетингового шахрайства [16].

Між ТНК наявна жорстка конкуренція за ринки збуту та сфери впливу. Наприклад, у 2017 р. федеральним відомством кримінальної поліції та палермського відділення італійської Фінансової гвардії, у м. Філінген-Швеннінген були арештовані 19 наркотогровців італійського походження. У них конфісковані товари та гроші на суму 4 млн євро. Арештовані діяли у Німеччині на замовлення клану Mondino – сицилійського мафіозного угруповання з Палермо. Злочинна діяльність полягала у контрабандному ввезенні до ФРН з Албанії тонн марихуани, кокаїну та відмиванню доходів від їх реалізації у гральних автоматах, встановлювати які злочинці змушували під загрозою знищення бізнесу, своїх співвітчизників – власників барів і магазинів. Прибуток від незаконного обігу наркотиків використовувався для закупівлі зброї на Балканах [17].

Злочинні угруповання з держав СНД являють величезну небезпеку у розповсюдженні організованої злочинності для всіх держав. Нині налічується шість тисяч таких угруповань та двісті синдикатів, які діють на глобальному рівні [18]. Загалом в Україні нині діють близько 30 транснаціональних корпорацій, які мають понад 7 тис. представництв та філій. Окремі ТНК виступають у ролі партнерів українських компаній. Між тим, можна говорити про певну експансію закордонних ТНК в Україні, яка супроводжується застосуванням «змішаних» і «замаскованих» псевдоінвестиційних стратегій. Часто інвестиційні стратегії є інвестиційними лише номінально – основною причиною їх застосування є не використання виробничого потенціалу України, а мінімізація митних відрахувань. При цьому сума необхідних для псевдоінвестиційного входження капіталовкладень може бути неспівставна не тільки з обігом материнської компанії, а навіть з обігом створеного в Україні підприємства [19]. Обсяги акціонерного капіталу, що потрапляє з України до економік іноземних держав (зосереджується переважно у невиробничих галузях економіки завдяки операціям з нерухомістю, оренді, інжинірингу та наданню послуг підприємцям), породжують багато запитань щодо цих активів до їх власників, які монополюють розміщують мільярдні інвестиції у невиробничу галузь лише однієї держави.

Офіційні джерела США зазначають, що між Російською Федерацією та Румунією існує тісний зв'язок між організованою злочинністю, нечесними чиновниками та великим капіталом, що

загрожує економічному зростанню і перспективам для демократичного управління. Ці транснаціональні організовані злочинні бізнес-структури ввели монополію на енергетичних, телекомунікаційних ринках та ринках дорогоцінних металів [16]. Останні світові тенденції дають підстави для констатації факту, що у бізнесовому середовищі розвинутих держав та держав, які розвиваються, затребуваними є офшори, яких у світі налічується близько 70-ти. Якщо для перших держав офшори є інструментом ухилення від податків, то у державах, які ще розвиваються, вони зокрема є механізмом страхування від цінового ризику, ефективного захисту власності. Загалом у світі діють понад 65 тис. ТНК, що мають близько 700 тис. закордонних філій у більш, ніж 150 державах. Відмінними рисами ТНК є: планетарне бачення ринків і здійснення конкуренції у світовому масштабі; здійснення економічного і політичного впливу на держави, в яких функціонують ТНК. Протягом останніх років в основному склалася така система світоустрою, при якій ТНК контролюють близько половини світового промислового виробництва, 63% – зовнішньої торгівлі, більшу частину патентів і ліцензій на нову техніку, технології та «ноу-хау» [15]. У процесі діяльності транснаціональних корпорацій неминуче вчинюються корупційні діяння, тому що між ТНК існує жорстока конкуренція за ресурси планети – природні, матеріальні, людські, фінансові, інформаційні, технологічні тощо. Корупційна злочинність, виступаючи на першому етапі як національна проблема, перетинає кордони і стає транснаціональним явищем – одним з основних засобів впливу організованої злочинності на всі сфери міжнародного життя. Відносно поширення транснаціональної корупції зазначимо, що згідно з офіційною інформацією видання президента США, щорічно у світі «відмивається» від 1,3 до 3,3 трильйона долл. США (між 2% і 5% світового валового внутрішнього продукту) [16]. За даними Світового банку, щороку на підкуп членів урядів і політиків витрачається близько 80 млрд. долл. США. Загальний обсяг операцій у наркобізнесі перевищує півмільярда доларів, а прибутки від «трансферів» нелегалів – 3,5 млрд. долл. США. Держави, що розвиваються, витрачають на протидію злочинності та корупції приблизно 14% ВВП, а розвинені – 5%. При цьому, влада і багатство концентруються лише у невеликій кількості людей та корпорацій. На нашу думку, саме глобальна конкуренція не дозволяє транснаціональним компаніям приділяти багато уваги соціальним, і тим більше – кримінологічним

проблемам, з побоювання втратити свої капітали [20]. Вигоди для одного з учасників глобального ринку (держави або ТНК) можуть не задовольняти інших учасників, а тому заради спільного стратегічного розвитку необхідно поступатися частиною своєї економічної вигоди. Останнім часом посилюються тенденції безроздільного домінування політики міжнародних організацій, які підтримують глобальні ринки, над діяльністю організацій, які піклуються про забезпечення суспільних благ, зокрема збереження миру, охорону довкілля, захисту прав людини, протидію бідності, розвиток охорони здоров'я, культури, освіти. Діапазон методів утручання ТНК у справи приймаючих держав і засобів впливу на політичну та соціальну обстановку у цих державах – широкий. Так, злочинний світ налічує понад мільйон незалежних озброєних угруповань. У випадку їх злочинної змови та координації, вони здатні впливати не тільки на національну безпеку, але й на стан справ у всіх континентах. Загалом у 90-ті роки ХХ століття у війнах за доступ до природних ресурсів загинуло близько 5 млн. осіб. Ще 6 млн. мігрували до інших держав, а від 11 до 15 млн. осіб – змінили місце проживання на батьківщині [21].

Боротьба між корпораціями за джерела сировини і ринки збуту призводить до війн між державами, які вони представляють. Військові конфлікти ще зустрічаються на територіях держав, які розвиваються, при чому такі держави найчастіше є «розмінною монетою» конкуруючих між собою розвинутих, економічно сильних держав. Під час військових конфліктів будуються корупційні схеми, в яких активну участь приймають уряди «зацікавлених» держав. Прикладом слугує й Україна, в якій фактично ведуться бойові дії на територіях Донецької і Луганської областей. За результатами соціологічного дослідження, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення громадської організації «Детектор медіа» за фінансової підтримки посольства Королівства Швеції в Україні, 65% українців впевнені, що війна на Донбасі не припиняється через те, що вона вигідна олігархам [22]. Не є секретом, що впливові багаті держави, користуючись національними ресурсами бідніших держав, отримують переваги для транснаціональних корпорацій. ТНК здійснюють контроль і над світовим інформаційним простором, усувають конкурентів та встановлюють світовий порядок на вигідних для них умовах. При цьому кінцеві прибутки отримують власники зазначених корпорацій – резиденти розвинених держав.

За результатами досліджень, мафія нині діє за такими самими масштабами і так само ефективно, як всесвітні концерни. Її члени використовують швидкість та інші можливості інтернету для узгодження дій та внутрішньої логістики. Кримінальні структури також запозичили чималий досвід ведення справ у приватному секторі [18], а також – корупційні практики. Тут можна погодитися з висновком про існування глобального мережевого світу кримінальних сил. Сьогодні корпорації можна порівняти за впливовістю на економіку держави та прийняття відповідних рішень з урядами держав. ТНК завжди включені у місцеві політичні процеси – їх представники вступають у національні асоціації промисловців, завдяки чому мають можливості «виходу» на керівників влади. Таким чином ТНК впливають на внутрішню політику держави, впритул до здійснення державних переворотів та інспірації прикордонних конфліктів. У ТНК чітко поставлена розвідка та контррозвідка, утім, яка не гребує займатися шпигунством, нейтралізацією та фізичним усуненням конкурентів. Транснаціональні злочинні співтовариства у свою чергу підтримують партнерство із ТНК, в які вони зробили інвестиції, і з банками, до яких вкладені незаконно набуті гроші. Звичайно, що транснаціональні злочинні угруповання беруть участь у підкупі політиків, здатних зберегти у колишньому стані сприятливу для них систему [23], або спрямувати ситуацію у потрібному для них напрямі.

Однією з характерних рис сучасних ТНК є їхні величезні видатки на науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські розробки. Наприклад, значний внесок у розробку передової технології ТНК робить їхнє співробітництво з університетами й науковими центрами. Такі центри створюються, як правило, при університетах і їх активно фінансують провідні промислові корпорації [24], що однозначно передбачає корупційні ризики.

Транснаціональні кримінальні організації можуть суттєво відрізнитись від інших видів злочинних організацій за своєю структурою, потужністю, розмірами і географічними масштабами діяльності, або ступенем розгалуженості своїх операцій. Спільними їх ознаками є участь у заборонених законом формах ділової активності, включаючи продаж незаконних товарів і послуг, незаконну контрабанду товарів, що виробляються легально, крадіжку таких товарів чи всі три типи операцій. Суб'єкти організованої транснаціональної злочинності, які діють у різних регіонах світу, мають свою

специфічну спеціалізацію, використовують різні методи, прийоми, тактику діяльності, мають різний кількісний та етнічний склад [13], хоча часто побудовані за родинним принципом. ТНК стали гнучкими, мобільними, здатними швидко корегувати свою протиправну діяльність у відповідь на запобігання вчинення злочинних дій правоохоронних органів. Проте, усіх їх об'єднує єдина спільна мета – отримання від заняття злочинним промислом, що може поєднуватися із веденням формально законної діяльності, надвисокого прибутку [13, с. 193], що неодмінно здійснюється у корупційний спосіб. Таким чином, корупційні зв'язки у правоохоронних органах та інших органах державної влади є основним характерним елементом системи, на основі якої діють ТЗУ.

Слід констатувати, що заходи окремих держав протистояти тиску потужних ТНК ще не призвели до досягнення цих цілей. У свою чергу, фінансово-промислові еліти за допомогою ТЗУ намагаються нав'язати свій порядок суспільствам, які до цього ще не готові у силу різниці культур, історії, законів, соціального порядку, ментальності тощо. Вважаємо, що рівень транснаціональної організованої злочинності та корупції поки що не може бути відчутно зменшений у локальних суспільствах через те, що цілі еліт та певних держав не збігаються.

Середньостатистичним громадянином України роль ТНК, їхнього впливу на політику і економіку держави недооцінена – за своєю суттю ТНК є корпоративною державою у державі зі своїми корпоративними правилами у вигляді власних корпоративних засобів масової інформації, інтернет-провайдерів, медичних установ, закладів освіти, систем безпеки, летовищ, залізничних послуг, транспорту і навіть поштових послуг тощо. Науковець, розробки якого фінансуються ТНК, не має альтернативи, ніж проводити дослідження у потрібному своєму «господарю» напрямі. Прикладом корпоративного лобізму є різні міжнародні та регіональні форуми з питань протидії корупції, які замовляють і проводять ТНК. Проте, зазвичай справжня мета цих форумів далека від анонсованих як антикорупційні. Держава у боротьбі з корупцією поки що програє транснаціональним корпораціям за впливовістю на всі сфери розвитку суспільства. Саме тому корупція не може бути мінімізована у громадянському суспільстві, адже ТНК у цьому не зацікавлені, навпаки – корупція є живильним ґрунтом для їх діяльності заради не завжди законного збагачення.

Висновки. Зважаючи на характерні ознаки транснаціональних злочинних організацій, які наводять вітчизняні та зарубіжні вчені, дані офіційної статистики та інформації компетентних органів, а також повідомлень ЗМІ та громадян в інтернеті, можна стверджувати про системний характер корупційних діянь транснаціональних

злочинних угруповань. Таким чином, слід вважати корупцію, яка застосовується ТЗУ, обов'язковою ознакою, яка дає змогу, поряд з іншими ознаками, виокремити транснаціональну організовану злочинність від інших видів злочинного промислу. Чітко проглядається така ознака ТЗУ як злочинний симбіоз із ТНК.

Список літератури:

1. The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. United Nations Office on drugs and crime. URL: http://www.unodc.org/res/cld/bibliography/the-globalization-of-crime-a-transnational-organized-crime-threat-assessment_html/ТОСТА_Report_2010_low_res.pdf. – Title from the screen.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: прийнята Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р.: Міжнародний документ від 15 листопада 2000 р. Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 340.
3. Конвенція про транснаціональні корпорації: Міжнародний документ від 06 березня 1998 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997_193.
4. The United Nations and Transnational Organized Crime / ed. by P. Williams and E. Savona. Portland: Oregon. 1996.
5. Richards J.R. Transnational Criminal organization, Cybercrime, and Money Laundering. CRC Press LLC. 1999.
6. James D. Torr. Organized Crime: Contemporary Issues. Companion. Greenhaven Press, 1999. 192 p.
7. Kenney D.J., Finckenauer J.O. Organized Crime in America. Wadsworth: Pub. Com. 1995.
8. Global Organized crime and International Security / ed. by E. Viano. – Ashgate: Pub. Ltd, 1999; Organisierte Kriminalität in Europa / M. Edelbacher. – Wien: Linde. 1998.
9. The United Nations and Transnational Organized Crime; Organized Crime / M.D. Lyman, G.W. Potter. 2nd ed. Prentice-Hall Inc. 1999.
10. Godson R. International Criminal Organization. Organized Crime: Contemporary Issues. San Diego. 1999. P. 154–156.
11. Shelley L. The Threat to World Order. Organized Crime: Contemporary Issues. San Diego. 1999. P. 174.
12. Вербенський М.Г. Транснаціональна злочинність: кримінологічна характеристика та шляхи запобігання: автореф. дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2010. 40 с.
13. Скулиш Є.Д., Глушков В.О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом. Право і суспільство. 2012. № 2. С. 190–194.
14. Жаровська Г.П. Структурно-організаційні особливості транснаціональних злочинних організацій в Україні. Право і суспільство. 2015. № 1. С. 209–214. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=22520>.
15. Страшинська Л.В. Розвиток транснаціональних корпорацій у межах світової продовольчої системи: тенденції та протиріччя. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12004/1/Development.pdf>.
16. Transnational Organized Crime – a Threat to US and International Security-Manifests Itself in Various Regions in Different Ways. URL: https://www.dni.gov/files/documents/NIC_toc_foldout.pdf.
17. Деббер С. Штурм Германии итальянской «Коза нострой». URL: <http://www.fssb.su/prestupnost/mezhdunarodnaya-transnatsionalnaya-prestupnost/3608-shturm-germanii-italyanskoj-koza-nostroy.html>.
18. Бауэрнебель Герберт. Русские и латиноамериканские кланы атакуют «Коза Ностру»: новая мощь мафии в США. URL: <https://inosmi.ru/social/20170720/239859175.html/>.
19. Семенов А.А., Крижанівська В.В. Діяльність ТНК в Україні та їх вплив на економічний розвиток країни. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/28839.doc.htm.
20. Бусол О.Ю. Глобалізація корупційної злочинності як об'єктивний процес криміналізації світового суспільства. Світ без корупції: міф чи реальність?: мат.-ли дискус. панелі Першого Харк. міжнар. юрид. форуму «Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі» (м. Харків, 3–6 жовтня 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 7–11.
21. Michael Renner, Anatomy of Resource War. Washington: Worldwatch Institute. 2002.
22. 65% українців вважає, що війна на сході продовжується, тому що вона вигідна влади і олігархам – соцопрос. URL: <http://gordonua.com/news/war/65-ukraincev-schitayut-cto-voyna-na-vostoke-prodolzhatsya-potomu-cto-ona-vygodna-vlasti-i-oligarham-socopros-173890.html>.
23. Чистяков О. Кримінальна глобалізація – пандемія страху. URL: <http://www.imzak.org.ua/articles/article/id/2467>.
24. Самофалов В. Глобальний виклик транснаціональних корпорацій. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/globalniy_viklik_transnatsionalnih_korporatsiy.html.

ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ПРЕСТУПНЫЕ ГРУППИРОВКИ И ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ КОРПОРАЦИИ: ГРАНИЦЫ КОРРУПЦИОННОГО СИМБИОЗА

В статье исследована проблема транснациональной коррупции, в частности степень включенности транснациональных преступных группировок в совершение коррупционных действий, а также преступного сотрудничества ТПГ с транснациональными корпорациями.

Ключевые слова: транснациональная коррупция, организованные преступные группировки, транснациональные корпорации, финансово-промышленные группы, коррупционный симбиоз, бизнес-структуры.

TRANSNATIONAL CRIMINAL GANGS AND MULTINATIONAL CORPORATIONS: THE CORNERSTONE OF CORRUPTION SYMBIOSIS

The article deals with the problem of transnational corruption, in particular the degree of inclusion of transnational criminal groups (TCG) in committing acts of corruption and the criminal cooperation of these TCGs with transnational corporations.

Key words: transnational corruption, organized crime groups, transnational corporations, financial and industrial groups, corruption symbiosis, business structures.